

Автореф. дис.... канд. філол. наук.– К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2004.– 20 с.

7. Хвильовий М. Вальдшнепи // Хвильовий М. Твори: У 2 т. / Упорядкув. М. Жулинського, П. Майдаченка.– К., 1990.– Т. 2: Повість. Оповідання. Незакінчені твори. Нариси. Памфлети. Листи.– С. 204–266.

8. Церна Г. „Вальдшнепи” – „Брати Карамазови” // Слово і час.– 1999.– № 12.– С. 58–61.

9. Цюп'як І. Поетика повістей Миколи Хвильового: Автореф. дис.... канд. філол. наук.– Д.: Дніпропетр. нац. ун-т, 2002.– 14 с.

УДК 82.091

Світлана Вишневська-Пилипишин

УКРАЇНСЬКЕ ПИСЬМЕНСТВО 70–90-Х РОКІВ ХІХ СТ. В ОВИДІ РОСІЙСЬКОЇ НАУКОВОЇ СВІДОМОСТІ: БЛИЖНІЙ І ВІДДАЛЕНИЙ КОНТЕКСТИ

Стаття присвячена осмисленню українсько-російських літературних відносин згаданого в назві доповіді періоду крізь призму наукової свідомості російських літературознавців і літературних публіцистів. Така проекція увиразнить механізм та стереотипи, які ще досі панують у деяких регіонах України.

Ключові слова: малоросійство, українофільство, ідентичність, типологія, різновиди контексту, культура, українське літературознавство.

Vyshnevskya-Pylpyshyn S. Ukrainian Writing of 70–90 s of XIX Century in Russian and Scientific Conscious Look: Nearby and Distant Summary. The article is devoted to the meaning of Ukrainian and Russian literary relations (connections) through the scientific consciousness of Russian literary men and literary publicists. This projection makes out mechanism and stereotypes, which are still available in some regions of Ukraine.

Key words: malorosiystvo, ukrainofil'stvo, identity, tipologiya, varieties of context, culture, ukrainian literary criticism.

У широку проблематику наукової конференції певним чином уписується і наша тема, над якою ми працюємо вже декілька років. Хоча вона стосується традиційно формульованих російсько-українських взаємозв'язків й окреслюється відомою риторикою, але по сучасному її можна реінтерпретувати, суміщуючи близькі й віддалені контексти, у яких розглядатимуться відповідні історико-літературні реалії.

Ідеться про українське письменство 70–90-х років ХІХ ст. у горизонті носіїв свідомості академічних діячів словесності (літературознавців і публіцистів). Фактологічний аспект означеного феномену фіксується в позиціях використаних джерел [4; 9; 10; 11; 12; 13; 14]. Частина з них персоніфіковані, але здебільшого вони заховані за криптонімами.

У такий спосіб також виявляються/уявляються певні суспільні тенденції, які потребують належної для кожного покоління у процесі зміни соціокультурних систем зрозумілої інтерпретації. Якщо врахувати світоглядні й теоретико-методологічні позиції, заявлені у працях О. Гнатюк [1], Г. Грабовича [2], І. Дзюби [3], Ю. Лотмана [7] і М. Шкандрія [15], обґрунтовані ними концепції російсько-українських відносин принаймні за сто останніх років, то й будемо мати картину близьких і віддалених контекстів культурного простору. Нижче спробуємо їх конкретизувати й текстуально увиразнити.

У середині ХІХ ст. представники галицької інтелігенції поділилися на „твердих” і „м’яких” русинів. Одні хотіли насамперед своєї літературної мови й упровадження освіти цією мовою; інші бажали відразу починати з освіти, хоча й вони клопоталися про літературну мову для науки та публіцистики. Але умови для розвитку літератури в Галичині склалися однакові і для „твердих”, і для „м’яких” русинів; і для „русскихъ”, і для „руськихъ”: народ говорив по-руськи, тобто по-малоруськи, а джерела й посібники для освіти та науково-літературної роботи були написані по-німецьки, по-латині, по-польськи, по-давньоруськи, по-малоруськи, по-російськи.

У своєму дослідженні „Литературное движение въ Галиціи” неідентифікований М. Т-ов відгукнувся на відповідь голови „Академіческаго Кружка” на питання, чому той гурток не займається народною освітою і не пише книжок для сільського люду: „Мы, – мовляв, – не будемъ дѣлать этого, потому что не признаемъ языка малорусскаго, по-польски же писать не хотимъ, а по-московски такъ не знаемъ” [13, 248]. Аналогічно міркували й молоді члени „Русской Рады”. До того ж вони вдавалися й до оцінок: „Малорусская рѣчь – хлопская, великорусской не знаемъ, такъ и говоримъ *цивилизованнымъ* (курсив наш. – С. В.) языкомъ польскимъ” [13, 249]. Російський публіцист гадав, що бажанню відрізнитися від „хлопа” мовою відповідає зневага й поділ щодо інших аспектів. Такі, на його думку,

неминучі наслідки розмаїтих поділів, які існували в тодішньому галицько-руському суспільстві.

Таким було джерело ілюзії, що основою політичної диференціації в краї могло бути тільки „хлопство”. А на утвердження морального й матеріального благополуччя його мали би бути спрямовані в основному зусилля патріотів, отже повинні пропагуватися ідеї не про відокремлення від „хлопів”, а, навпаки, зближення з ними.

Із 1866 р. журнали старої галицької партії висловлювали думку про однорідність галицького народу з великоруським; галицької літератури з великоруською та взагалі вихваляли Росію та її порядки. Народовці ж визнавали однорідність свого народу тільки з малоросіянами. Південноруське плем'я вони називали руським, а великоросів іменували росіянами. У російській же імпер-патріотичній публіцистиці, як зазначає сучасний український учений І. Дзюба, „посилено розробляється теза про дві України – істинну, вірну матушці-Росії, і зрадницьку, зіпсуту, західницьку” [3, 891].

Галицько-руські літератори, занурившись у політику, не мали змоги представляти живі інтереси народу: їм не залишалося нічого іншого, ніж служити австрійській бюрократії. Молодше галицьке покоління визнавало свою літературу частиною південноруської. У книгах, писаних у Російській імперії малоруською мовою і доступних їм, вони знаходили саме те, чого не могло задовольняти рутенське письменство та рутенські суспільно-політичні ідеї 1848–1861 рр. М. Т-ов гадав, що твори Т. Шевченка дійшли до галичан ще у 1848–1849 рр., але читати їх почали лише після 1861 р. Він твердив також, із чим важко було погодитися: „Мы полагаемъ, что никто не сочтетъ за парадокс, если мы скажемъ, что Шевченко, какъ и Гоголь, и Островскій, и Некрасовъ и т.д., по эпохѣ развитія русскаго общества, къ которому они принадлежатъ, суть *русскіе* (курсив наш. – С. В.) писатели” [13, 267]. Галичани масово читали Т. Шевченка, М. Костомарова, П. Куліша, Марка Вовчка не лише тому, що їхні твори були написані найзрозумілішою для них мовою, але й тому, що ці твори відповідали тим прагненням до незалежності в політиці, тим поняттям про значення народу, які зароджувалися в середовищі молодших галицьких патріотів. М. Т-ов із цього приводу далі зазначає: „Новая малорусская беллетристика и исторіографія была для галичанъ новою европейскою литературой, писанной ближайшимъ языкомъ для

ихъ народа. Галицкіе народовцы не потому стали народовцами, что заразились «мечтательными» тенденціями нашихъ українофиловъ, а потому стали українофилами, что нашли у послѣднихъ «народныя» (демократическія) идеи» [13, 268]. На думку російського публіциста, сама малоруська (тобто українська. – С. В.) література Шевченковим змішуванням ораторства з поезією гальмує, уповільнює розвиток літературних ідей галичан у тому напрямку, який вона і принесла в Галичину, а саме в напрямі „живописанія быта”, що єдине могло бути суттєвим завданням поезії. Немало шкодили, вважав він, усталенню реалізму в літературі галичан і зростаючий німецький вплив. М. Т-ов твердив, що начебто корисніший вплив на галицьку белетристику справило б ґрунтовне вивчення Гоголя, якби самі галичани „по українофильскому узкоглядію” не трактували його як „московскаго” письменника, а також російська література після Гоголя. Проте російський публіцист високу оцінку виданням дав галичанина Наумовича. На його думку, „живости и вліянію журналовъ г. Наумовича способствуетъ живость языка, который у г. Наумовича почти чисто мѣстный, народный, чуть кое-гдѣ тронутый церковно-славянизмами, полонизмами и латинизмами. Вообще, языкъ изданій г. Наумовича, именно по своей близости къ народному, одна изъ самыхъ русскихъ, чистыхъ и живыхъ рѣчей, какія мы встрѣчаемъ въ Галицкой литературѣ” [14, 695]. Це стосувалося і віршів самого Наумовича та його кореспондентів із середовища селян: „Эти стихотворенія не Богъ знаетъ какого високаго поэтическаго значенія, но, по крайней мѣрѣ, они удобопонятны и чужды той мертвечины и риторическаго безобразія, какимъ отличается Галицкая лирика и эпика, особенно недавно-прошедшаго времени, – благодаря именно своей близости къ народнымъ пѣснямъ и полународнымъ виршамъ” [14, 695]. Водночас М. Т-ов звинувачує п. Наумовича в тому, що він, свідомо чи несвідомо, піддавався впливу хлопоманії, впливу Т. Шевченка та інших малоруських письменників, через що на практиці п. Наумович робився народовцем та українофілом, хоча теоретично належав до старої клерикальної партії.

Зазначимо, що під час суперечки про галицьку й українську словесність російські вчені діячі висловлювали різні думки. Одні взагалі не схвалювали спроб писати іншою, ніж панівною в Росії, літературною мовою, інші допускали, щоб різними російськими

наріччями писати книжки для сільського читання. Так, В. Ламанський уважав за необхідне творення малоруської, а особливо галицької словесності, але разом із тим мовою вищої освіти в Галичині, на його думку, повинна бути тільки російська літературна мова. М. Т-ов розумів же, що в Галичині ні народ, ні інтелігенція не можуть сприйняти російську мову як рідну, бо вони не брали участі у творенні її, не чули й не чують її в повсякденному житті. Тому народ Галичини неможливо навчати за книгами, за якими навчають селян у, скажімо, Володимирській губернії. Це усвідомлювали й самі галичани. Тому для них треба було, що й робили члени товариства „Просвіта”, писати книжки мовою найближчою до місцевої говірки.

Спочатку в суперечках із поляками, а згодом зі своїми рутенцями, галицькі літератори народного спрямування звернулися за відомостями про мову, побут, історію галицького й південноруського народів до літератури й науки Росії. І знайшли їх писаними не лише великоруською літературною мовою, але навіть у творах немалоросів за походженням. Із 1862 р. в галицьких журналах, а особливо з 1867 р. в „Правді” подавалися передруки й переклади статей не лише М. Костомарова, М. Максимовича, І. Котляревського, П. Куліша, а й Лаврівського, Даля, Гільфердінга, Єшевського, Кавеліна, Пипіна, Стасова; статей із „Журнала Министерства Народного Просвѣщенія”, „Отечественныхъ Записокъ”, „Вѣстника Европы”. Галицькі народовці, на думку М. Т-ова, знайшли в Росії наукові роботи з філології та історії, написані за правилами європейської науки, „а не по приємамъ временъ Мелетія Смотрицкаго, ни той науки, которая, какъ флюгеръ, извивается сообразно дуновеніямъ въ сферахъ министерствъ и кардинальскихъ канцелярій” [15, 699].

Взаємне знайомство між галичанами, великоросами та малоросами, за переконаннями М. Т-ова, поза сумнівом, впливало на зменшення розбіжностей між партіями з питань відносин літератур – російської, малоруської та галицької.

Отже, М. Т-ов уважав, що першою живою ланкою між Росією та Галичиною була українська література й українофільство, яке було таким самим витвором Росії, як і московське слов'янофільство чи великорусофільство. Українська література в Галичині заклала основи світського та народного руського спрямування і в літературі, і в політиці. Вона там сприймалася не як конкурент російської

літератури, а польської та рутенської, порівняно з якими українська література була сильним рушієм російської літератури, що поляки добре зрозуміли.

По-іншому сприймалося галицьке літературне слово в Малоросії. І. Дзюба з цього приводу пише: „За нападками на слова „ковані” пішли в сих кругах глузування й нарікання на слова „галицькі”. Ними виправдували свою байдужість і недбальство різні люди, які „не мали часу”, а головне охоти познайомитися ближче з українським письменством, з літературою: не можуть, мовляв, стерпіти „галицьких” слів і через те не хочуть читати книжок чи газет, писаних такою незрозумілою мовою. І хоч потім виявлялося дуже часто, що слово, яке так образило народне чуття шановного земляка, зовсім не галицьке, а народне українське або утворене українськими письменниками на Україні, – дарма!” [3, 893].

Деякі інші погляди на малорусько-галицькі літературні відносини дотримувався О. Пипін. Поширене уявлення про ставлення Польщі до Росії як про безперервну „інтригу” і „коварство” вчений сприймав як велику помилку, за якої неможливе слушне розуміння ні минулого, ні теперішнього. Опоненти забували, вважав він, що історичні та суспільні явища мають завжди глибоке психологічне підґрунтя в цілому народному світогляді, який формується століттями, що будь-які події мають свою логіку, що цілі народи не можуть бути „коварними” та займатися інтригою.

Південноруська література Галичини зацікавила російських учених ще з 60-х років XIX ст. Згодом стало можливим галичанам їздити у Великоросію для обміну літературним досвідом та ідеями щодо слов'янського братства. Та, незважаючи на це, більшість російських діячів навіть поняття не мали про долю та справжнє становище галицької літератури й галицьке літературне відродження. Зазвичай уважалося, що останнє обмежувалося боротьбою з полонізмом і прагненням до об'єднання з літературою російською. О. Пипін закликав не забувати про те, що населення Галичини є південноруським, що воно мало свою особну історію, що Галичина вже давно знаходилася під владою австрійської держави. Полонізація, на думку російського вченого, була безперечно важливим фактором у долі народу Галицької Русі, але „во-первыхъ, всякія подобныя историческія связи, вліяніе одного національнаго елемента на другой,

преобладание одного и подчиненность другого, составляют всегда явление *двухстороннее*: (курсив наш. – С. В.) одинъ элементъ беретъ верхъ, потому что уступаетъ другой, и если результатъ оказывается тяжелымъ и бѣдственнымъ для элемента подчиняемаго, то вина такого результата падаетъ также и на этотъ послѣдній, на его собственную слабость, недостаточное развитие его силъ; и ссылки на „коварство”, „насиліе” и пр. почти всегда свидѣтельствуютъ о нежеланіи понять историческій фактъ съ обѣихъ его сторонъ” [9, 729]. О. Пипін не вважав, що польський елемент завжди носив ворожий характер щодо південноруської народності в Галичині. Будь-яке національне відродження, на думку вченого, має свої окремі мотиви та умови, які треба глибоко вивчати й розуміти.

Той факт, що в самому галицько-руському літературному колі стався розкол на „молодших” та „старших” русинів, привів О. Пипіна до висновку, що „изъ этого противорѣчія въ основномъ пунктѣ национальной программы происходило и происходитъ множество запутанныхъ столкновений, вражды, взаимныхъ обвинений, въ которыхъ нелегко ориентироваться обыкновенному русскому читателю, незнакомому съ подробностями мѣстной жизни и обстоятельствъ” [9, 731]. Власні міркування вчений обґрунтовує прикладом Я. Головацького, який на початку своєї літературної діяльності вважав свій народ південноруським і клопотався про літературу для нього народною мовою, а згодом змінив свої погляди, зрікся південноруської мови та літератури й обстоював верховенство великоруської. Звинувачував О. Пипін, як відомо, і І. Вагилевича в переході на польщизну.

Деякі галицькі прихильники „обще-русскаго единства” дійшли до того, що турботи своїх співвітчизників про народну південноруську мову також почали оголошувати польською інтригою. У цьому вони суголосні з ворогами українофільства в Російській імперії. До таких належав, як зазначав О. Пипін, М. Устиянович, який уважав, що писемність великоросів та їх говірка не одне і те ж, оскільки вони пишуть по-малоруськи, а вимовляють писане на свій лад. Однак „самъ авторъ, какъ и всѣ его одномышленники, забываетъ только, что разница двухъ отраслей русскаго языка вовсе не въ одномъ выговорѣ, а также въ цѣломъ историческомъ складѣ и содержаніи литературы, и что пока совершится соединеніе «въ сердцѣ», галицькій народъ, внѣ литературы на родномъ языкѣ, и на дѣлѣ не зная нашего русскаго

книжного языка, не имѣя нашихъ русскихъ книгъ и очень далекой отъ содержания русской литературы, останется безъ средствъ просвѣщенія и будетъ только доставлять по-прежнему матеріаль для онѣмеченія и ополяченія” [9, 737]. Єдності в „обще-русской” літературі можна досягати, на думку О. Пипіна, лише шляхом піднесення національної свідомості найближчими засобами народної мови. „Авторъ (какъ и всѣ его одномышленники) не хочетъ понять, что старое восклицаніе: „nie ma Rusi”, отрицаетъ существованіе Галицкой Руси именно въ эту данную минуту, когда „обще-русскаго единства” пока нѣтъ и далеко еще не предвидится, и когда противъ этого отрицанія надо бороться теперь же наличными, насущными средствами” [9, 738].

О. Пипін уважав помилкою використовувати для галицько-руської мови польську азбуку й намагання деяких галичан зорієнтуватися на польську літературу, щоб місцеві наріччя не ділились, а навпаки, зливалися у вигляді слов'янського єднання. Українські інтереси в польській літературі мало переймали когось, ніколи не були систематизовані й усвідомлені історично. Проте О. Пипін вишукував подібні праці. Так, він високо оцінював так звану українську школу в польській поезії, яка була одним із найцікавіших міжплементних явищ у слов'янській поезії. Найяскравішими її представниками вважалися Антон Мальчевський, Богдан Залеський, Северин Гоцинський. Час її процвітання припадав на 20–40-ті роки ХІХ ст. О. Пипін із цього приводу писав: „Украинская школа, какъ извѣстно, одушевлялась поэтическими впечатлѣніями Украйны, ея природы, исторіи и народности. Намъ теперь довольно трудно представить себѣ, какимъ образомъ для польскаго писателя могла доставить поэтической матеріаль украинская, т.-е. малорусская, народность, судьба которой исполнена такими недвусмысленно враждебными отношеніями съ Польшей, послужившими, въ сущности, началомъ распадения польскаго государства” [9, 758]. Натомість малоросійські критики були суворо налаштовані проти цієї школи, розкриваючи її неприродність та внутрішні протиріччя. Але О. Пипін зауважував, що, звертаючися до малоруської народності та історії, польські поети розглядали їх лише з тої точки зору, яка відповідала їх власному історичному світогляду: вони зображували ті часи, коли старе козацтво формувалося під владою і знаменами польських гетьманів та панів, коли вони воювали разом із поляками проти татар і турків та ніколи не повставали проти

самих поляків. Згодом російський учений сам собі заперечує: „Но всего чаще, вѣрнѣе – всегда, поэты украинской школы односторонни, и понятно, что это козачество, которое должно было удовлетворять польскому вкусу, было козачество воображаемое, въ которомъ идеализовано беззавѣтное удалъство, гордая свобода – подчиняющіяся только польскому авторитету” [9, 758–759]. Разом із тим у поезії Б. Залеського, неглибокій за змістом, О. Пипін бачив цілком щире, тепле почуття до цієї України, яка була його (Б. Залеського) батьківщиною, і перше поетичне враження поза сумнівом справили на нього малоруський народ та його побут.

Були й інші польські письменники української школи, які, захоплюючись українським, почали писати малоруською мовою, але польською абеткою (Тимко Падура). Його вірші в польській літературі сприйняті з неабияким захопленням, чого не можна сказати про малоруських та галицько-руських читачів, які заявляли, що ні малоруська мова не є наріччям польської, ні Падура не засвоїв характеру малоруської поезії, а розумів її так, як це робила польська шляхта в Україні. Дуже суворо поставився до творів Т. Падури П. Куліш, якому вони, як зрештою і твори всієї польської української школи, здавалися шляхетською забавою, яка виражала готовність поляків бути з українцями запанібрата, але від якої останні сторонилися. Із малоруськими критиками погоджувався і О. Пипін. На його думку, Т. Падура брав із малоруської дійсності тільки ті риси, які важливі з польського погляду, і не зачіпав болючих малорусько-польських відносин.

Польська поезія часів еміграції відображала те саме пробудження патріотичних почуттів то звертаючися до історії, то заглиблюючись у світові проблеми людства. Це був повний розвиток романтизму, в якому не останнє місце займала й українська школа. Тут О. Пипін зупиняється на творчості Я. Яворського, зокрема на його відомій праці „Przypomnienia Ukrainskie, czyli Wiara ludu w swą przyszłość”. Російський учений стверджує, що книга була цікавою як оригінальний збірник думок, що виникали в емігрантів, які за своїми заняттями були близькі до народу. Я. Яворський беріг своє високе, дещо містичне поняття про історичну Польщу, але невдале повстання, видовище роздору в самій еміграції, спогади про практичні відносини поляків і українців наштовхнули його на думку, близьку, на погляд

О. Пипіна, до істини: „Онъ заблуждался, воображая, что Украина пойдетъ за польскимъ возстаніемъ, но онъ вѣрно понялъ положеніе вещей въ данную минуту, призналъ, что украинець ненавидить своего польскаго пана, что теперь между ними нѣтъ ничего общаго и что единственный путь для какого-нибудь примиренія былъ бы освобожденіе крестьянъ” [10, 315]. О. Пипін уважав працю Я. Яворського цілком оригінальним явищем в історії малорусько-польських стосунків і пов’язував із нею виникнення хлопоманії.

Саме таку назву польські та російські публіцисти початку 60-х років ХІХ ст. дали демократичному напрямку однієї частини польського (молодого) суспільства на користь зближення з малоруським народом. О. Пипін зазначав, що це явище доволі вороже сприйняте польською та російськими сторонами. Для поляків було незвичним бажання зближатися з народом, який найчастіше поставав в образі хлопа, якого вони зневажали. Польській демократії, на думку російського вченого, завжди важко було переступити ту межу, на якій закінчувався шляхтич і починався „хлоп”. „Народ”, про якого вона так багато говорила, більшістю розумівся саме як народ шляхетський, „и если, наконецъ, было нужно представить себѣ настоящее народное единство въ смыслѣ демократіи, объединеніе двухъ общественныхъ полюсовъ предполагалось не простымъ сближеніемъ высшаго класса съ низшимъ, не реальнымъ участіемъ перваго къ интересамъ послѣдняго (и ни въ какомъ случаѣ не подчиненіемъ привилегій высшаго класса, интеллигенціи, интересамъ массы, какъ въ нашемъ народничествѣ), а предполагавшимся превращеніемъ всего народа въ шляхту, что при извѣстномъ понятіи о шляхтѣ было или невозможно или оставалось игрой словъ” [10, 317–318].

На думку росіян, польська хлопоманія була усвідомлена ще менше. Коли публіцистика в Росії на початку 60-х років поставила польське питання предметом своїх суджень, вона вважала зайвим вникати в явища польського життя, тим паче в польсько-малоруські відносини, і на все давала одну відповідь: „польская интрига”. Такої думки дотримувались і деякі галицько-руські діячі. Хлопоманія трактувалась як частина інтриги, „это былъ преднамѣренный обманъ, имѣвшій цѣлью завлечь въ польскій мятежь, если не малорусскій народъ (это, кажется, и нашимъ политиканамъ представлялось мало вѣроятнымъ), то извѣстную часть украинскаго общества или молодежи,

заразившейся либерализмом” [10, 318]. Інтрига, на думку О. Пипіна, не вдалася, але її результатом стало українофільство. Учений вважає, що дарма тодішні українофіли (М. Костомаров та його оточення) так категорично заявляли про повну протилежність народних і суспільних інтересів малоруських та польських, що викликало двозначну полеміку в літературі. І хоча самі факти суперечили ототожненню українофільства з польською хлопоманією, російські діячі знайшли потрібну тему в українському сепаратизмі, розмовами про який бажали показати (і з успіхом) свій патріотизм. Між тими двома явищами, за переконаннями О. Пипіна, лише зовнішня подібність, яка полягала в інтересі до народу, але внутрішні засади були абсолютно різними.

Підсумовуючи свої роздуми про малорусько-польські відносини, О. Пипін зазначає: „Въ этомъ противорѣчїи двухъ взглядовъ достаточно отражаются настоящія польско-малорусскія отношенія въ литературѣ, еще очень далеко не примиренныя попытками польскаго украинофильства и хлопоманїи; въ крайне перепутанныхъ политическихъ и соціальныхъ отношенїяхъ двухъ племенъ у насъ, и въ Галиціи, гдѣ ведется между ними открытая борьба, еще слишкомъ мало мѣста для „союза” и гораздо больше – для крайней нетерпимости” [10, 336].

Отже, ми торкнулися теми формування й переформулювання української ідентичності. Згадувані в доповіді російські літературознавці та публіцисти своїми міркуваннями заперечували подібне явище, оскільки саму українську націю трактували як „історичне непорозуміння”, „своєрідну помилку” (З. Когут). Формування української ідентичності то стимулювало, то гальмувало розвиток української самосвідомості, що виразно видно на прикладах світоглядних і теоретико-методологічних позицій, окреслених у працях О. Гнатюк, Г. Грабовича, З. Когута, І. Дзюби та ін.

Література

1. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність.– К.: Критика, 2005.– 528 с.
2. Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка.– К.: Основи, 1997.– 604 с.
3. Дзюба І. З криниці літ: У 3 т.– К.: Вид. дім „Києво-Могилян. акад.”, 2006.– Т. 2.– 976 с.: фот.

4. Извѣстія XI Археологическаго сѣзда въ Кіевѣ 1–20 августа 1899 г. Кіевъ, 1899; К. Михальчукъ. Что такое малорусская (южнорусская) рѣчь? (Оттискъ изъ журнала „Кіевская старина“) Кіевъ, 1899 // Вѣстникъ Европы.– 1899.– № 11.– С. 394–402.
5. Когут З. Коріння ідентичности: Студії з ранньомодерної та модерної історії України.– К.: Критика, 2004.– 351 с.
6. Конисскій А. Просвѣщеніе въ Галицкой Руси // Рус. мысль.– 1891.– № 5.– С. 20–26.
7. Лотман Ю. Семиосфера.– СПб.: Искусство – СПб, 2004.– 704 с.
8. Наливайко Д. Сучасна літературна компаративістика: аспекти й тенденції // Слово і час.– 2007.– № 5.– С. 28–30.
9. Пыпинъ А. Эпизоды изъ литературныхъ отношеній малорусско-польскихъ // Вѣстникъ Европы.– 1886.– № 2.– С. 725–770.
10. Пыпинъ А. Эпизоды изъ литературныхъ отношеній малорусско-польскихъ // Вѣстникъ Европы.– 1886.– № 3.– С. 299–336.
11. Т-овъ М. Русскіе въ Галиціи // Вѣстникъ Европы.– 1873.– № 1.– С. 115–152.
12. Т-овъ М. Русскіе въ Галиціи // Вѣстникъ Европы.– 1873.– № 2.– С. 769–798.
13. Т-овъ М. Литературное движеніе въ Галиціи // Вѣстникъ Европы.– 1873.– № 9.– С. 240–268.
14. Т-овъ М. Литературное движеніе въ Галиціи // Вѣстникъ Европы.– 1873.– № 10.– С. 681–717.
15. Шкандрій М. Модерністи, марксисты і нація. Українська літературна дискусія 1920-х років / Пер. з англ. М. Климчука.– К.: Ніка-Центр, 2006.– 384 с.

УДК 821. 161.1 – 31. 09 + 929 Кондратьев

Олександр Галич

ПОЛЬСЬКИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ ОЛЕКСАНДРА КОНДРАТЬЄВА

У статті розглядається польський період життя класика російської літератури Срібного віку Олександра Кондратьєва. Аналізується перший у російській літературі демонологічний роман „На берегах Ярині”.

Ключові слова: Срібний вік, демонологія, роман, слов’янська міфологія.

Halych O. Polish period of life Alexander Kondratiev. The polish period of life Russian classic writer of the Silver age of Alexander Kondratiev is considered in